

Υπόθεση C-543/21

**Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως κατά το άρθρο 98,
παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου**

Ημερομηνία καταθέσεως:

31 Αυγούστου 2021

Αιτούν δικαστήριο:

Bundesgerichtshof (Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο,
Γερμανία)

Ημερομηνία της διατάξεως του αιτούντος δικαστηρίου:

29 Ιουλίου 2021

Ενάγουσα και αναιρεσείουσα:

Verband Sozialer Wettbewerb e. V. (ένωση καταναλωτών)

Εναγομένη και αναιρεσίβλητη:

famila-Handelsmarkt Kiel GmbH & Co. KG

Αντικείμενο της κύριας δίκης

Προστασία των καταναλωτών, ενσωμάτωση του ποσού της επιστρεπτέας
εγγύησης στην τιμή πώλησης

Αντικείμενο και νομική βάση της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

Ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, άρθρο 267 ΣΛΕΕ

Προδικαστικά ερωτήματα

- 1) Έχει ο όρος «τιμή πώλησης» του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας 98/6/EK την έννοια ότι πρέπει να περιλαμβάνει και το ποσό της εγγύησης που οφείλει να καταβάλλει ο καταναλωτής κατά την αγορά προϊόντων που διατίθενται σε επιστρεφόμενες φιάλες ή επιστρεφόμενα γυάλινα δοχεία;
- 2) Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο πρώτο ερώτημα:

Επιτρέπει το άρθρο 10 της οδηγίας 98/6 στα κράτη μέλη να διατηρούν σε ισχύ ρύθμιση που παρεκκλίνει από τις διατάξεις του άρθρου 3, παράγραφοι 1 και 4, σε συνδυασμό με το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας αυτής, όπως η ρύθμιση του άρθρου 1, παράγραφος 4, της Preisangabenverordnung (κανονιστικής απόφασης περί αναγραφής των τιμών, στο εξής: PAngV), η οποία προβλέπει ότι, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες εκτός από το τίμημα του προϊόντος πρέπει να καταβάλλεται και επιστρεπτέα εγγύηση, το ποσό της πρέπει να τίθεται παραπλεύρως της τιμής του προϊόντος χωρίς τα δύο ποσά να αθροίζονται σε ένα συνολικό ποσό, ή αντιβαίνει τούτο στη λογική της πλήρους εναρμόνισης που διαπνέει την οδηγία 2005/29/EK;

Σχετικές διατάξεις του δικαίου της Ένωσης

Οδηγία 98/6/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Φεβρουαρίου 1998, περί της προστασίας των καταναλωτών όσον αφορά την αναγραφή των τιμών των προϊόντων που προσφέρονται στους καταναλωτές (ΕΕ 1998, L 80, σ. 27)

Οδηγία 2005/29/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Μαΐου 2005, για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές των επιχειρήσεων προς τους καταναλωτές στην εσωτερική αγορά και για την τροποποίηση της οδηγίας 84/450/ΕΟΚ του Συμβουλίου, των οδηγιών 97/7/EK, 98/27/EK, 2002/65/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2006/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ΕΕ 2005, L 149, σ. 22, όπως το γερμανικό κείμενό της διορθώθηκε σε ΕΕ 2009, L 253, σ. 18)

Οδηγία (ΕΕ) 2019/2161 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2019, για την τροποποίηση της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, και των οδηγιών 98/6/EK, 2005/29/EK και 2011/83/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου όσον αφορά την καλύτερη επιβολή και τον εκσυγχρονισμό των κανόνων της Ένωσης για την προστασία των καταναλωτών (ΕΕ 2019, L 328, σ. 7)

Οδηγία 2001/83/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6ης Νοεμβρίου 2001, περί κοινοτικού κώδικος για τα φάρμακα που προορίζονται για ανθρώπινη χρήση (ΕΕ 2001, L 311, σ. 67)

Σχετικές διατάξεις του εθνικού δικαίου

Preisangabenverordnung (κανονιστική απόφαση περί αναγραφής των τιμών, στο εξής: PAngV), άρθρο 1

Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb (νόμος περί αθέμιτου ανταγωνισμού, στο εξής: UWG), άρθρα 3, 3a, 5a και 8

Συνοπτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών και της πορείας της διαδικασίας

- 1 Η ενάγουσα είναι σωματείο που παρακολουθεί την τήρηση της νομοθεσίας περί ανταγωνισμού προς το συμφέρον των μελών της. Η εναγομένη δραστηριοποιείται στον τομέα της πώλησης τροφίμων. Σε διαφημιστικό της φυλλάδιο προωθούσε την πώληση ποτών σε επιστρεφόμενες φιάλες και γιαουρτιών σε επιστρεφόμενα γυάλινα δοχεία. Στις αναγραφόμενες τιμές δεν συμπεριλαμβανόταν η εγγύηση της επιστρεφόμενης συσκευασίας, αλλά υπήρχε η σημείωση «πλέον € αξία επιστρεφόμενης συσκευασίας». Η ενάγουσα υποστηρίζει ότι η πρακτική αυτή είναι παράνομη διότι δεν αναγράφεται η συνολική τιμή του προϊόντος και ζητεί να υποχρεωθεί η εναγομένη να απόσχει από την ανωτέρω πρακτική καθώς και να καταδικαστεί στα κατ' αποκοπήν έξοδα της όχλησης.
- 2 Το πρωτοδικείο δέχθηκε την αγωγή.
- 3 Κατόπιν εφέσεως της εναγομένης, το δευτεροβάθμιο δικαστήριο εξετάσισε την πρωτόδικη απόφαση και απέρριψε την αγωγή. Με την επιταγείσα από το δευτεροβάθμιο δικαστήριο αναίρεσή της ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, την απόρριψη της οποίας ζητεί η εναγομένη, η ενάγουσα ζητεί την επαναφορά σε ισχύ της πρωτόδικης αποφάσεως. Η ευδοκίμηση της αναίρεσεως εξαρτάται από την ερμηνεία του άρθρου 2, στοιχείο α', και του άρθρου 10 της οδηγίας 98/6 καθώς και από την έκταση της πλήρους εναρμονίσεως που επιδιώκεται με την οδηγία 2005/29. Το δευτεροβάθμιο δικαστήριο έκρινε ότι η αγωγή είναι αβάσιμη: Η ενάγουσα δεν έχει έναντι της εναγομένης αξίωση για παράλειψη βάσει των διατάξεων του άρθρου 8, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του άρθρου 3, παράγραφος 1, και του άρθρου 3α του UWG, σε συνδυασμό με το άρθρο 1, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, της PAngV. Το ως άνω δικαστήριο διατηρεί αμφιβολίες κατά πόσον η διάταξη του άρθρου 1, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, της PAngV πρέπει να εξακολουθήσει να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι στη συνολική τιμή του προϊόντος, η αναγραφή της οποίας επιβάλλεται από την ίδια διάταξη, πρέπει να συμπεριλαμβάνεται και η αξία της επιστρεφόμενης συσκευασίας του. Εν πάση δε περιπτώσει, κατά το δευτεροβάθμιο δικαστήριο, η αγωγή δεν μπορεί να γίνει δεκτή, διότι στη διάταξη του άρθρου 1, παράγραφος 4, της PAngV προβλέπεται ότι εξαιρούνται οι περιπτώσεις στις οποίες, πέραν του τιμήματος του προϊόντος ή της υπηρεσίας, πρέπει να καταβληθεί και εγγύηση η οποία επιστρέφεται στον καταναλωτή. Βέβαια, η εν λόγω διάταξη, ως αντιβαίνουσα στο δίκαιο της Ένωσης, δεν τυγχάνει πλέον εφαρμογής, παραμένει, ωστόσο, ισχύον δίκαιο. Επομένως, δεν συνάδει με αρχές του κράτους δικαίου το να γίνει δεκτή η αγωγή εις βάρος της εναγομένης μολονότι αυτή συμμορφώθηκε στην ως άνω διάταξη. Ομοίως, σύμφωνα πάντα με την εφετειακή απόφαση, δεν υφίσταται αξίωση για παράλειψη λόγω παραπλανητικής μη αναγραφής της συνολικής τιμής βάσει του άρθρου 5α, παράγραφος 2 και παράγραφος 3, σημείο 3, του UWG. Η διάταξη του άρθρου 5α, παράγραφος 3, σημείο 3, του UWG δεν τυγχάνει εφαρμογής, διότι υπερισχύουν αυτής οι ρυθμίσεις περί αναγραφής τιμών της οδηγίας 98/6. Ακόμη και αν μπορούσε να εφαρμοστεί η ανωτέρω διάταξη, τυχόν εφαρμογή της θα είχε αναγκαστικά το ίδιο αποτέλεσμα με την εφαρμογή

του άρθρου 3α του UWG, δεδομένου ότι η εναγομένη τήρησε το δεσμευτικό για την ίδια άρθρο 1, παράγραφος 4, της PAngV. Εξαιτίας της ίδιας διάταξης, δεν μπορούν ούτε να εφαρμοστούν, δυνάμει της παραπομπής που περιέχει το άρθρο 5α, παράγραφος 4, του UWG, οι προβλεπόμενες από την οδηγία 98/6 υποχρεώσεις για παροχή πληροφόρησης.

- 4 Σύμφωνα με το σκεπτικό της εφετειακής απόφασεως, δεν μπορεί να αποκλειστεί η ύπαρξη αξίωσης για παράλειψη βάσει των διατάξεων του άρθρου 8, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, και παράγραφος 3, σημείο 2, και των άρθρων 3 και 3α του UWG, λόγω παράβασης του άρθρου 1, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, της PAngV.

Η ρύθμιση βάσει του εθνικού δικαίου και του δικαίου της Ένωσης

- 5 Το άρθρο 1, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, της PAngV ορίζει ότι όποιος ως έμπορος ή επαγγελματίας ή κατά συνήθη τρόπο προσφέρει προϊόντα ή υπηρεσίες σε καταναλωτές ή ως πωλητής προϊόντων ή υπηρεσιών τα διαφημίζει στους καταναλωτές αναγράφοντας τις τιμές οφείλει να αναγράφει την καταβλητέα τιμή συμπεριλαμβανομένου του φόρου προστιθέμενης αξίας και των λοιπών συστατικών στοιχείων της τιμής (συνολική τιμή). Η ως άνω διάταξη συνιστά κανόνα ρύθμισης της συναλλακτικής συμπεριφοράς υπό την έννοια του άρθρου 3α του UWG (πρβλ. Bundesgerichtshof [Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο, Γερμανία, στο εξής: BGH], απόφαση της 14ης Ιανουαρίου 2016, υπόθεση 61/14, GRUR 2016, 516 σκέψη 12). Στο μέτρο δε που υποχρεώνει τους εμπόρους να αναγράφουν τη συνολική τιμή των προϊόντων τους συμπεριλαμβανομένου του ΦΠΑ, στηρίζεται στις διατάξεις του άρθρου 1, του άρθρου 2, στοιχείο α, του άρθρου 3 και του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 98/6/EK (πρβλ. BGH, απόφαση της 10ης Νοεμβρίου 2016 – υπόθεση 29/15, GRUR 2017, 286 σκέψη 10). Για τον λόγο αυτόν, η ύπαρξη παράβασης του άρθρου 1, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, της PAngV από μέρους της εναγομένης εξαρτάται από την ερμηνεία των ανωτέρω διατάξεων της οδηγίας και, ιδίως, από το κατά πόσον η συνολική τιμή πρέπει να περιλαμβάνει και την επιστρεπτέα εγγύηση που καταβάλλεται σε περίπτωση αγοράς προϊόντων που διατίθεται σε επιστρεφόμενες φιάλες ή επιστρεφόμενα γυάλινα δοχεία.
- 6 Οι διατάξεις του άρθρου 3, παράγραφοι 1 και 4, της οδηγίας 98/6 απαιτούν την αναγραφή της τιμής πώλησεως στη διαφήμιση των προϊόντων που αναφέρονται στο άρθρο 1 της ίδιας οδηγίας, ήτοι των προϊόντων που προσφέρουν οι έμποροι στους καταναλωτές, όταν η διαφήμιση –όπως και εν προκειμένω– μπορεί να θεωρηθεί από τον μέσο καταναλωτή ως προσφορά του εμπόρου για πώληση του εν λόγω προϊόντος υπό τους όρους που αναγράφονται στη διαφήμιση (πρβλ. απόφαση C-476/14, EU:C:2016:527, σκέψεις 28 έως 30). Βάσει του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας 98/6, ως «τιμή πώλησης» νοείται η τελική τιμή που ισχύει για μια μονάδα του προϊόντος ή για δεδομένη ποσότητα του προϊόντος, συμπεριλαμβανομένου του ΦΠΑ και όλων των λοιπών φόρων. Ως τελική τιμή, η τιμή πώλησεως πρέπει κατ' ανάγκην να περιλαμβάνει τα αναπόφευκτα και

προβλέψιμα στοιχεία της τιμής, τα οποία επιβαρύνουν υποχρεωτικώς τον καταναλωτή και συνιστούν την οικονομική αντιπαροχή για την απόκτηση του οικείου προϊόντος (απόφαση C-476/14, EU:C:2016:527, σκέψη 37). Δεν προκύπτει σαφώς κατά πόσον στην τιμή πώλησης, κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας 98/6, πρέπει να περιλαμβάνεται και η εγγύηση που καταβάλλεται από τον καταναλωτή κατά την αγορά προϊόντων που διατίθενται σε επιστρεφόμενες φιάλες ή επιστρεφόμενα γυάλινα δοχεία, τούτο, δε, το ζήτημα αποτελεί το αντικείμενο του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος.

Συνοπτική έκθεση του σκεπτικού της αποφάσεως περί παραπομπής

- 7 Κατά μία άποψη, την οποία συμμερίζεται και το δικαστήριο που εξέδωσε την πρωτόδικη απόφαση, το επιστρεπτέο ποσό εγγύησης αποτελεί μέρος της τιμής πώλησης βάσει του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας 98/6. Συγκεκριμένα, η επιστρεπτέα ασφάλεια κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 4, της PAngV συνιστά αναπόφευκτο και προβλέψιμο στοιχείο της τιμής το οποίο υποχρεωτικώς βαρύνει τον καταναλωτή και, ως εκ τούτου, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι μέρος της τιμής πώλησης κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας 98/6. Τούτο δεν εμποδίζεται από την απόδοση του καταβληθέντος ποσού της εγγύησης κατά την επιστροφή της συσκευασίας, δεδομένου ιδίως ότι συχνά οι δαπάνες και η ταλαιπωρία για την επιστροφή της συσκευασίας τους λειτουργούν αποτρεπτικά για τους αγοραστές.
- 8 Κατά μία άλλη άποψη, το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 98/6 δεν έχει την έννοια ότι το ποσό της εγγύησης αποτελεί μέρος της τιμής πώλησης. Τα συστατικά στοιχεία που πρέπει να ενσωματώνονται στην τιμή πώλησης καθορίζονται κυρίως με βάση την αντίληψη του ενδιαφερόμενου κοινού, το οποίο από ετών έχει συνηθίσει τη χωριστή αναγραφή της αξίας της επιστρεφόμενης φιάλης παραπλεύρως της συνολικής τιμής του προϊόντος. Το δε ποσό της εγγύησης δεν συνιστά στοιχείο του τιμήματος που καταβάλλεται ως αντιπαροχή για την απόκτηση του προϊόντος, αλλά απλή ασφάλεια για την (εκ νέου) αξιοποίηση της συσκευασίας, η οποία, άλλωστε, δεν συνεπάγεται (μόνιμη) οικονομική επιβάρυνση για τον πελάτη. Κατά κανόνα, ο πελάτης επιθυμεί να γνωρίζει την τιμή που πρέπει να πληρώσει για το προϊόν αυτό καθαυτό, όχι να αναγκάζεται να υπολογίσει αντιστρόφως το «πραγματικό» του τίμημα. Σε περίπτωση ενσωμάτωσής του στην τιμή πώλησης, το ποσό της εγγύησης θα συνυπολογιζόταν στην αναγραφή της βασικής τιμής σύμφωνα με το άρθρο 2 της PAngV, ήτοι στην αναγραφή της μοναδιαίας τιμής κατά το άρθρο 3, παράγραφοι 1 και 4, της οδηγίας 98/6, καθιστώντας δυσχερέστερη τη σύγκριση των βασικών τιμών των ποτών που διατίθενται σε διαφόρων ειδών επιστρεφόμενες συσκευασίες με διαφορετικό ποσό εγγύησης ανάλογα με τη συσκευασία.
- 9 Το δικάζον τμήμα συντάσσεται με την πρώτη εκ των απόψεων που παρατίθενται ανωτέρω, η οποία, άλλωστε, είναι σύμφωνη με τη θέση που το ίδιο έχει διατυπώσει επί του άρθρου 1, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, της PAngV, προτού τεθεί σε ισχύ η οδηγία 98/6/EK. Η ερμηνεία του άρθρου 2, στοιχείο α',

της εν λόγω οδηγίας δεν μπορεί να εξαρτάται από το κατά πόσον οι καταναλωτές στη Γερμανία είναι εξοικειωμένοι από ετών με τη χωριστή αναγραφή της αξίας της επιστρεφόμενης φιάλης παραπλεύρως της συνολικής τιμής του προϊόντος, κατ' εφαρμογήν της ρύθμισης του άρθρου 1, παράγραφος 4, της PAngV. Η ερμηνεία της οδηγίας 98/6 πρέπει να είναι ενιαία σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Το δικάζον τμήμα εκτιμά ότι το ποσόν που καταβάλλεται ως εγγύηση αποτελεί αναπόφευκτο και προβλέψιμο στοιχείο της τιμής του προϊόντος το οποίο επιβαρύνει υποχρεωτικώς τον καταναλωτή και συνιστά τμήμα της χρηματικής αντιπαροχής για την απόκτηση του οικείου προϊόντος (πρβλ. απόφαση C-476/14, EU:C:2016:527, σκέψη 37). Όταν ο καταναλωτής αποφασίζει να αγοράσει ένα ποτό που διατίθεται σε επιστρεφόμενη φιάλη, το ποτό και η φιάλη εμφανίζονται σε αυτόν ως μία ενιαία συσκευασία στο πλαίσιο ενιαίας προσφοράς, για την οποία οφείλει να καταβάλλει στο ταμείο αντιπαροχή που αποτελείται από την αξία του προϊόντος πλέον του ποσού της επιστρεπτέας εγγύησης. Ο καταναλωτής μπορεί να αποκτήσει το ποτό που πωλείται σε επαναχρησιμοποιήσιμη συσκευασία μόνο μαζί με τη φιάλη στην οποία διατίθεται. Κατά κανόνα, ωστόσο, επιθυμεί να γνωρίζει το συγκεκριμένο κόστος της αγοράς, ήτοι το συνολικό τίμημα αυτής, προκειμένου μεταξύ άλλων να είναι σε θέση να προβεί σε σύγκριση τιμών τόσο σε σχέση με ανταγωνιστικές προσφορές όσο και σε σχέση με προϊόν που διατίθεται σε συσκευασία μίας χρήσης. Το ίδιο ισχύει κατ' αναλογία και για την αναγραφή της βασικής τιμής. Η τελευταία προκύπτει απλώς από τη συνολική τιμή που περιλαμβάνει το ποσό της εγγύησης. Στη δε περίπτωση που χρειαστεί να γίνει υπολογισμός της τιμής ανά μονάδα (άρθρο 2, παράγραφος 3, της PAngV) θα πρέπει απλώς να ληφθεί μέριμνα ώστε το ποσό της εγγύησης να παραμένει σταθερό. Το δικάζον τμήμα εκτιμά ότι οι επιταγές της σαφήνειας και της ακρίβειας όσον αφορά τις αναγραφόμενες τιμές που προβλέπονται στη διάταξη του άρθρου 1, παράγραφος 7, πρώτη περίοδος, της PAngV, η οποία με τη σειρά της στηρίζεται στο άρθρο 4, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, της οδηγίας 98/6 (πρβλ. αιτιολογική σκέψη 2 της οδηγίας 98/6), δεν επιβάλλουν μόνο την αναγραφή της συνολικής τιμής, αλλά και την ανάλυσή της στα συστατικά στοιχεία της, ήτοι τιμή του προϊόντος και ποσό της επιστρεπτέας εγγύησης.

- 10 Στην περίπτωση που το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 98/6 έχει την έννοια ότι στην τιμή πώλησης πρέπει να περιλαμβάνεται και το επιστρεπτέο ποσό της εγγύησης, τίθεται το ερώτημα αν τα κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα, βάσει του άρθρου 10 της οδηγίας 98/6, να διατηρούν σε ισχύ ρυθμίσεις που παρεκκλίνουν από τις διατάξεις του άρθρου 3, παράγραφοι 1 και 4, σε συνδυασμό με το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 98/6, όπως η διάταξη του άρθρου 1, παράγραφος 4, της PAngV ή αν τούτο αντιβαίνει στη λογική της πλήρους εναρμόνισης που διαπνέει την οδηγία 2005/29/EK. Τούτο είναι το αντικείμενο του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος.
- 11 Το άρθρο 1, παράγραφος 4, της PAngV ορίζει ότι στην περίπτωση που εκτός από το οικονομικό αντάλλαγμα για την παράδοση αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών απαιτείται και καταβολή επιστρεπτέας εγγύησης, το ποσό της πρέπει να τίθεται παραπλεύρως της τιμής του προϊόντος ή της υπηρεσίας, χωρίς αναγραφή του αθροίσματος των δύο ποσών. Βάσει της ανωτέρω ρύθμισης, κατά παρέκκλιση

από τις διατάξεις του άρθρου 3, παράγραφοι 1 και 4, σε συνδυασμό με το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 98/6, αλλά και από το άρθρο 1, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, της PAngV, στην τιμή πώλησης δεν απαιτείται να ενσωματώνεται και το ποσό της εγγύησης που καταβάλλεται κατά την αγορά προϊόντων που διατίθενται σε επιστρεφόμενες φιάλες και επιστρεφόμενα γυάλινα δοχεία. Κατά το άρθρο 10 της οδηγίας 98/6, η εν λόγω οδηγία δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να θεσπίζουν ή να διατηρούν σε ισχύ διατάξεις ευνοϊκότερες όσον αφορά την ενημέρωση των καταναλωτών και τη σύγκριση των τιμών, με την επιφύλαξη των υποχρεώσεών τους δυνάμει της συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Επομένως, σκοπός της οδηγίας 98/6 είναι η ελάχιστη εναρμόνιση των νομοθεσιών των κρατών μελών.

- 12 Η οδηγία 2005/29 εναρμονίζει πλήρως σε κοινοτικό επίπεδο τους κανόνες σχετικά με τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές των επιχειρήσεων έναντι των καταναλωτών. Κατά συνέπεια, όπως ρητώς προβλέπει το άρθρο της 4, τα κράτη μέλη δεν μπορούν να θεσπίσουν πιο περιοριστικά μέτρα από εκείνα που ορίζει η οδηγία, ακόμη και όταν αποσκοπούν στη διασφάλιση υψηλότερου βαθμού προστασίας για τους καταναλωτές (απόφαση C-261/07 και C-299/07, EU:C:2009:244, σκέψη 52· απόφαση C-540/08, EU:C:2010:660, σκέψη 30· απόφαση C-421/12, EU:C:2014:2064, σκέψη 55). Η ως άνω αρχή πλήρους εναρμόνισης τροποποιήθηκε με τη ρήτρα παρέκκλισης του άρθρου 3, παράγραφος 5, πρώτη περίοδος, της οδηγίας 2005/29, όπως ίσχυε έως τις 6 Ιανουαρίου 2020. Δυνάμει της ως άνω διάταξης, για διάστημα έξι ετών από τις 12 Ιουνίου 2007, τα κράτη μέλη μπορούσαν να εξακολουθούν να εφαρμόζουν στο πεδίο των νομοθεσιών που προσεγγίζονταν δια της οδηγίας 2005/29 εθνικούς κανόνες περιοριστικότερους και λεπτομερέστερους αυτών της οδηγίας, εφόσον επρόκειτο για διατάξεις με τις οποίες μεταφέρονταν στο εθνικό δίκαιο οδηγίες που περιελάμβαναν ρήτρες ελάχιστης εναρμόνισης. Με την οδηγία 2019/2161 που τέθηκε σε ισχύ στις 7 Ιανουαρίου 2020, η ανωτέρω ρήτρα παρέκκλισης, η ισχύς της οποίας είχε λήξει στις 12 Ιουνίου 2013, αντικαταστάθηκε με νέα αντίστοιχη ρήτρα (πρβλ. άρθρο 3, σημείο 2, της οδηγίας 2019/2161). Ωστόσο, αμετάβλητος σκοπός της οδηγίας 2005/29, ακόμη και μετά την τροποποίησή της με την οδηγία 2019/2161, παραμένει η πλήρης εναρμόνιση των νομοθεσιών των κρατών μελών. Από απόψεως δικαίου του ανταγωνισμού, δεν επιτρέπεται η θέσπιση περιοριστικότερων εθνικών μέτρων για τη μεταφορά στο εθνικό δίκαιο οδηγιών που αποβλέπουν σε ελάχιστη εναρμόνιση, εκτός και αν ισχύει κάποια άλλη (ουσιαστική) ρήτρα παρέκκλισης.
- 13 Βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2005/29, το πεδίο των νομοθεσιών που προσεγγίζονται διά της οδηγίας αυτής κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 5, πρώτη περίοδος, της ίδιας οδηγίας πριν την τροποποίησή της αφορά τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές των επιχειρήσεων προς τους καταναλωτές, όπως αυτές καθορίζονται στο άρθρο της 5, πριν, κατά τη διάρκεια και ύστερα από εμπορική συναλλαγή σχετιζόμενη με ένα συγκεκριμένο προϊόν. Το άρθρο 2, στοιχείο δ', της εν λόγω οδηγίας ορίζει τις πρακτικές αυτές ως κάθε πράξη, παράλειψη, τρόπο συμπεριφοράς ή εκπροσώπησης, εμπορική επικοινωνία, συμπεριλαμβανομένης της διαφήμισης και του μάρκετινγκ, ενός

εμπορευομένου, άμεσα συνδεδεμένη με την προώθηση, πώληση ή προμήθεια ενός προϊόντος σε καταναλωτές. Στον ως άνω ορισμό εμπίπτει κατά βάση και η αναγραφή της τιμής πώλησης στη διαφήμιση (πρβλ. απόφαση C-476/14, EU:C:2016:527, σκέψη 43) συμπεριλαμβανομένου του ποσού της (ενδεχόμενης) εγγύησης.

- 14 Είναι αμφίβολο κατά πόσον το άρθρο 10 της οδηγίας 98/6 και η επιδιωκόμενη με την οδηγία 2005/29 πλήρης εναρμόνιση, υπό το πρίσμα του άρθρου 3, παράγραφος 5, πρώτη περίοδος, της οδηγίας 2005/29, κατά την παλαιά της διατύπωση, επιτρέπουν τη διατήρηση σε ισχύ του άρθρου 1, παράγραφος 4, της PAngV. Κατά μία άποψη, το άρθρο 1, παράγραφος 4, της PAngV περιλαμβάνεται στον τομέα ως προς τον οποίο διενεργείται προσέγγιση μέσω της οδηγίας 2005/29. Σύμφωνα λοιπόν με την άποψη αυτή, η εν λόγω διάταξη επιτρέπεται να διατηρηθεί σε ισχύ μόνον υπό τους όρους που προβλέπονται στο άρθρο 3, παράγραφος 5, πρώτη περίοδος, της οδηγίας 2005/29, κατά την παλαιά της διατύπωση, δηλαδή μόνον εφόσον πρόκειται για ρύθμιση η οποία, σύμφωνα με το άρθρο 10 της οδηγίας 98/6, υπερέβαινε την επιδιωκόμενη με τις διατάξεις του άρθρου 3, παράγραφοι 1 και 4, της οδηγίας 98/6, ελάχιστη εναρμόνιση και, μάλιστα, μόνο μέχρι τη λήξη της μεταβατικής περιόδου στις 12 Ιουνίου 2013. Κατά την ανωτέρω άποψη, η ρύθμιση του άρθρου 1, παράγραφος 4, της PAngV αντιβαίνει τόσο στο άρθρο 3, παράγραφος 5, πρώτη περίοδος, της οδηγίας 2005/29, κατά την παλαιά της διατύπωση, όσο και στον σκοπό της οδηγίας 2005/29 για πλήρη εναρμόνιση, δεδομένου ότι έχει παρέλθει η ανωτέρω ημερομηνία (KG, WRP 2018, 226, 229 [σκέψη 65]). Η αντίθετη άποψη είναι ότι το άρθρο 1, παράγραφος 4, της PAngV δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2005/29 και για τον λόγο αυτόν δεν αντιβαίνει στη διάταξη του άρθρου 3, παράγραφος 5, πρώτη περίοδος, της οδηγίας 2005/29, κατά την παλαιά της διατύπωση (Oberlandesgericht Köln [εφετείο Κολωνίας, στο εξής: OLG Köln], GRUR-RR 2020, 384, 385 [σκέψη 40]). Το δικάζον τμήμα εκτιμά ότι η πρώτη εκ των ανωτέρω θέσεων είναι πειστικότερη. Η αντίθετη δεύτερη θέση δέχεται ότι η ρύθμιση του άρθρου 1, παράγραφος 4, της PAngV εξυπηρετεί και περιβαλλοντικούς σκοπούς οι οποίοι δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2005/29 (OLG Köln, GRUR-RR 2020, 384, 385 [σκέψη 40]). Το δικάζον τμήμα κρίνει ότι τούτο δεν ισχύει.
- 15 Η ρύθμιση του άρθρου 1, παράγραφος 4, της PAngV θεσπίστηκε το έτος 1997 σε απάντηση της αποφάσεως του δικάζοντος τμήματος στην υπόθεση «εγγύηση επιστρεφόμενης φιάλης Ι» (BGH, GRUR 1994,222). Ο κανονιστικός νομοθέτης θεώρησε ότι η υποχρέωση να παρατίθεται η τελική τιμή ως άθροισμα της τιμής του ποτού και του ποσού της επιστρεπτέας εγγύησης έχει ως αποτέλεσμα η οπτική σύγκριση να αποβαίνει εις βάρος των επαναχρησιμοποιούμενων συσκευασιών έναντι εκείνων μίας χρήσης οι οποίες εκ πρώτης όψεως φαίνονται φτηνότερες. Η νέα ρύθμιση, κατά την άποψη του νομοθέτη, καθιστά ευχερέστερη για τον καταναλωτή τη σύγκριση των τιμών με βάση το περιεχόμενο της συσκευασίας, ανταποκρίνεται δε επίσης στις προσπάθειες για την προστασία του περιβάλλοντος με την καθιέρωση επαναχρησιμοποιούμενων συσκευασιών.

- 16 Η οδηγία 2005/29 δεν εξαιρεί ρητώς από το πεδίο εφαρμογής της διατάξεις που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος. Βάσει του άρθρου της 3, παράγραφος 3, η εν λόγω οδηγία ισχύει υπό την επιφύλαξη μόνο των κοινοτικών ή εθνικών κανόνων που αφορούν θέματα υγείας και ασφάλειας των προϊόντων.
- 17 Το δικάζον τμήμα εκτιμά ότι η αντίθετη θέση δεν είναι δυνατόν να εδράζεται αποτελεσματικά στο άρθρο 3, παράγραφος 3, της οδηγίας 2005/29. Ακόμη και αν βάσει της ανωτέρω θέσης γινόταν δεκτό ότι διάταξη νόμου η οποία –πέραν των λόγων που άπτονται της διαφάνειας, σαφήνειας και συγκρισιμότητας των τιμών πώλησης– δικαιολογείται και από λόγους υγείας και ασφάλειας των προϊόντων δεν εμπίπτει πλέον στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2005/29, η προϋπόθεση αυτή δεν θα πληρούνταν από το άρθρο 1, παράγραφος 4, της PAngV. Το ζήτημα της περιβαλλοντικής προστασίας η οποία επιδιώκεται με την ενθάρρυνση συστημάτων επαναχρησιμοποίησης συσκευασιών δεν αφορά θέματα υγείας και ασφάλειας των προϊόντων. Συναφώς, στην αιτιολογική σκέψη 9, τρίτο εδάφιο, της οδηγίας 2005/29 ως παράδειγμα αναφέρονται το οινόπνευμα, ο καπνός και τα φαρμακευτικά προϊόντα. Επομένως, η ρύθμιση του άρθρου 3, παράγραφος 3, της οδηγίας 2005/29 αφορά τους άμεσους κινδύνους που εγκυμονούν προϊόντα για την υγεία των καταναλωτών. Αντίστοιχος κίνδυνος δεν φαίνεται να υπάρχει όσον αφορά τα προϊόντα που διατίθενται σε επιστρεφόμενες συσκευασίες. Σύμφωνα με την ίδια κατά τα ανωτέρω αντίθετη άποψη, το άρθρο 1, παράγραφος 4, της PAngV δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2005/29/EK και για τον λόγο ότι το άρθρο 3, παράγραφος 4, της εν λόγω οδηγίας ήδη ορίζει ότι αυτή καθαυτή και η οδηγία 98/6/EK ευρίσκεται εκτός του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας 2005/29. Το δικάζον τμήμα εκτιμά ότι δεν ισχύει τούτο.
- 18 Η ρύθμιση του άρθρου 3, παράγραφος 4, της οδηγίας 2005/29 προβλέπει ότι σε περίπτωση σύγκρουσης των διατάξεων της εν λόγω οδηγίας με άλλους ενωσιακούς κανόνες που ρυθμίζουν συγκεκριμένες πτυχές αθέμιτων εμπορικών πρακτικών, οι τελευταίοι επικρατούν και εφαρμόζονται επί των πτυχών αυτών. Κατά την αντίθετη άποψη, η εν λόγω ρύθμιση προκρίνει την εφαρμογή των διατάξεων της οδηγίας 98/6 όσον αφορά τον τομέα της αναγραφής των τιμών των προϊόντων. Η δε διάταξη του άρθρου 3, παράγραφος 5, της οδηγίας 2005/29, κατά την παλαιά της διατύπωση, δεν έχει (είχε) εφαρμογή, διότι περιορίζεται μόνο «στο πεδίο των νομοθεσιών που προσεγγίζονται δια της παρούσας οδηγίας» το οποίο δεν έχει εφαρμογή στο πεδίο που καλύπτεται από τον κανόνα σύγκρουσης νόμων του άρθρου 3, παράγραφος 4, της οδηγίας 2005/29. Συνεπώς, πάντα κατά την αντίθετη άποψη, στον τομέα της αναγραφής των τιμών των προϊόντων εξακολουθεί να επιτρέπεται η εφαρμογή εθνικών διατάξεων των κρατών μελών οι οποίες είναι πιο ευνοϊκές όσον αφορά την ενημέρωση των καταναλωτών και τη σύγκριση των τιμών κατά την έννοια του άρθρου 10 της οδηγίας 98/6. Το δε, κατά τα ανωτέρω, τουλάχιστον κατ' αρχήν προβάδισμα των κανόνων της οδηγίας 98/6 επιβεβαιώνεται στο πλαίσιο της οδηγίας 2005/29 από το γεγονός ότι στη διάταξη του άρθρου 7, παράγραφος 5, της οδηγίας 2005/29, σε συνδυασμό με το παράρτημα II της ίδιας οδηγίας, αναφέρεται μόνον η αναγραφή της μοναδιαίας τιμής πώλησης κατ' εφαρμογήν του άρθρου 3, παράγραφος 4, της οδηγίας 98/6 ως ουσιώδους απαίτηση παροχής πληροφοριών που θεσπίζεται από το δίκαιο της

Ένωσης. Εξ αντιδιαστολής συνάγεται ότι ως προς όλες τις υπόλοιπες υποχρεώσεις που αφορούν την αναγραφή των τιμών των προϊόντων δεν χωρεί εφαρμογή του άρθρου 7 της οδηγίας 2005/29/EK. Η άποψη αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή.

- 19 Η διάταξη του άρθρου 3, παράγραφος 4, της οδηγίας 2005/29 δεν περιόρισε το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3, παράγραφος 5, της οδηγίας 2005/29, κατά την παλαιά της διατύπωση. Σύγκρουση διατάξεων, υπό την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 4, της οδηγίας 2005/29, είναι δυνατή μόνο στην περίπτωση που ο κανόνας (σύγκρουσης) εμπίπτει στο πεδίο των νομοθεσιών που προσεγγίζονται διά της οδηγίας 2005/29 κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 5, πρώτη περίοδος της εν λόγω οδηγίας, κατά την παλαιά της διατύπωση. Αντιθέτως, οι δύο διατάξεις συνυπάρχουν και ρυθμίζουν διαφορετικούς τομείς: Το άρθρο 3, παράγραφος 4, της οδηγίας 2005/29 αφορά τη σχέση μεταξύ διατάξεων του δικαίου της Ένωσης (πρβλ. απόφαση C-54/17 και C-55/17, EU:C:2018:710, σκέψη 59)· το άρθρο 3, παράγραφος 5, της οδηγίας 2005/29, κατά την παλαιά της διατύπωση, ρυθμίζει τη σχέση του δικαίου της Ένωσης με το εθνικό δίκαιο. Συνεπώς, ακόμη και στην περίπτωση που βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 4, της οδηγίας 2005/29, όντως το άρθρο 10 της οδηγίας 98/6 αποτελούσε κανόνα που υπερισχύει των διατάξεων της οδηγίας 2005/29, θα εξακολουθούσε να ισχύει ότι εθνικοί κανόνες που θεσπίστηκαν για τη μεταφορά του άρθρου 10 της οδηγίας 98/6 στο εθνικό δίκαιο και ήταν περιοριστικότεροι και λεπτομερέστεροι από εκείνους της οδηγίας 2005/29 επιτρεπόταν, βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 5, πρώτη περίοδος, της ίδιας οδηγίας, κατά την παλαιά της διατύπωση, να παραμείνουν σε ισχύ μόνο μέχρι τις 12 Ιουνίου 2013. Ανεξαρτήτως αυτού, υπάρχουν αμφιβολίες κατά πόσον το άρθρο 1, παράγραφος 4, της PAngV όντως αποτελεί διάταξη πιο ευνοϊκή όσον αφορά την ενημέρωση των καταναλωτών και τη σύγκριση των τιμών, κατά την έννοια του άρθρου 10 της οδηγίας 98/6. Τούτο, κατά το δικάζον τμήμα, δεν αληθεύει. Αντιθέτως, πρόκειται για ρύθμιση που δυσχεραίνει την πληροφόρηση των καταναλωτών και τη σύγκριση των τιμών, διότι αναγκάζει τους καταναλωτές να υπολογίζουν μόνοι τους την πραγματική τιμή που θα καταβάλουν.

Αναγκαιότητα της αποφάσεως του Δικαστηρίου

- 20 Τα προδικαστικά ερωτήματα είναι κρίσιμα για την έκβαση της δίκης στην υπό κρίση υπόθεση. Εάν κριθεί ότι το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 98/6 έχει την έννοια ότι το ποσό της επιστρεπτέας εγγύησης πρέπει να περιλαμβάνεται στην τιμή πώλησης και ότι είναι παράνομη η παρέκκλιση που προβλέπεται στο άρθρο 1, παράγραφος 4, της PAngV, υπό το πρίσμα των διατάξεων του άρθρου 3, παράγραφος 4 και παράγραφος 5, πρώτη περίοδος, της οδηγίας 2005/29, κατά την παλαιά της διατύπωση, σε συνδυασμό με το άρθρο 10 της οδηγίας 98/6, τότε η ρύθμιση του άρθρου 1, παράγραφος 4, της PAngV δεν μπορεί να αποκλείει την ύπαρξη παράβασης του άρθρου 1, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, της PAngV. Εντούτοις, το δευτεροβάθμιο δικαστήριο ορθώς έκρινε ότι δεν είναι δυνατόν να είναι σύμφωνη με την οδηγία ερμηνεία του άρθρου 1, παράγραφος 4, της PAngV, κατά τρόπον ώστε βάσει του άρθρου αυτού να επιτραπεί η καθιέρωση

υποχρέωσης για την αναγραφή της συνολικής τιμής, συμπεριλαμβανομένου του ποσού της επιστρεπτέας εγγύησης. Τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν, κάνοντας χρήση των αναγνωρισμένων μεθόδων ερμηνείας, να ερμηνεύουν το εσωτερικό δίκαιο κατά το μέτρο του δυνατού υπό το φως του κειμένου και του σκοπού της οικείας οδηγίας προκειμένου να επιτυγχάνεται το αποτέλεσμα που επιδιώκεται με την οδηγία αυτή (πρβλ. άρθρο 288, τρίτο εδάφιο, ΣΛΕΕ). Αυτή η υποχρέωση σύμφωνη με το δίκαιο της Ένωσης ερμηνείας αφορά το σύνολο των διατάξεων του εθνικού δικαίου, τόσο προγενέστερων όσο και μεταγενέστερων της οικείας οδηγίας (πρβλ. απόφαση C-760/18, EU:C:2021:113, σκέψεις 65 και 68). Εντούτοις, η υποχρέωση του εθνικού δικαστηρίου να αναφέρεται στο περιεχόμενο μιας οδηγίας όταν ερμηνεύει και εφαρμόζει τους σχετικούς κανόνες του εσωτερικού δικαίου έχει ως όρια τις γενικές αρχές του δικαίου, ιδίως τις αρχές της ασφάλειας δικαίου και της μη αναδρομικότητας, και δεν μπορεί να αποτελέσει έρεισμα για την *contra legem* ερμηνεία του εθνικού δικαίου (πρβλ. απόφαση C-760/18, EU:C:2021:113, σκέψη 67).

- 21 Βάσει των ανωτέρω γενικών αρχών του δικαίου, θα ήταν αδύνατον να γίνει σύμφωνη με την οδηγία ερμηνεία του άρθρου 1, παράγραφος 4, της PAngV. Σύμφωνα με το γράμμα, τη συστηματική διάθρωση, τον σκοπό και το ιστορικό θεσπίσεώς της, η διάταξη αυτή σαφώς ορίζει ότι, κατά παρέκκλιση από το άρθρο 1, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, της PAngV, το ποσό της εγγύησης που καταβάλλεται για την αξία επιστρεφόμενης συσκευασίας δεν θα ενσωματώνεται στο συνολικό ποσό της τιμής πώλησης. Δεν είναι απαραίτητο να επιλυθεί το ζήτημα κατά πόσον η διάταξη του άρθρου 1, παράγραφος 4, της PAngV θα ήταν ανεφάρμοστη βάσει των ανωτέρω, όπως έκρινε το δευτεροβάθμιο δικαστήριο. Ομοίως, δεν είναι απαραίτητο να διευκρινιστεί εάν –όπως επίσης έκρινε το δευτεροβάθμιο δικαστήριο– συνεχίζει να αποτελεί ισχύον δίκαιο μια διάταξη που δεν μπορεί να εφαρμοστεί διότι αντιβαίνει στο δίκαιο της Ένωσης και εάν είναι δυνατή η επίκλησή της από τον διαφημιζόμενο έμπορο. Η διάταξη του άρθρου 1, παράγραφος 4, της PAngV είναι αντίθετη προς εκείνες του άρθρου 5a, παράγραφοι 2 και 4, του UWG και, ως εκ τούτου, ανίσχυρη κατά το μέτρο που ορίζει ότι δεν πρέπει να προκύπτει συνολικό ποσό της τιμής πώλησης αποτελούμενο από την αξία του προϊόντος (τιμή προϊόντος) και την αξία μιας επιστρεπτέας ασφάλειας (ποσό εγγύησης).
- 22 Κατά το άρθρο 5a, παράγραφος 2, πρώτη περίοδος, του UWG, με αθέμιτο τρόπο ενεργεί όποιος σε συγκεκριμένη περίπτωση, λαμβανομένων υπόψη όλων περιστάσεων, παραλείπει να παράσχει στον καταναλωτή μια ουσιώδη πληροφορία την οποία αυτός χρειάζεται, ανάλογα με το συγκεκριμένο πλαίσιο, για να λάβει τεκμηριωμένη απόφαση συναλλαγής (σημείο 1), η παράλειψη της οποίας είναι ικανή να οδηγήσει τον καταναλωτή στο να λάβει μια απόφαση συναλλαγής που διαφορετικά δεν θα ελάμβανε (σημείο 2). Βάσει του άρθρου 5a, παράγραφος 2, δεύτερη περίοδος, του UWG, ως παράλειψη νοείται επίσης η απόκρυψη ουσιωδών πληροφοριών (σημείο 1), η παροχή ουσιωδών πληροφοριών κατά τρόπο ασαφή, ακατάληπτο ή διφορούμενο (σημείο 2) και η μη έγκαιρη παροχή ουσιωδών πληροφοριών (σημείο 3). Κατά το άρθρο 5a, παράγραφος 4, του UWG, ουσιώδεις, κατά την έννοια της παραγράφου 2, είναι και οι

πληροφορίες οι οποίες πρέπει να παρέχονται στον καταναλωτή βάσει ενωσιακών κανονισμών ή διατάξεων οι οποίες έχουν θεσπισθεί στο πλαίσιο της συμμορφώσεως προς τις ενωσιακές οδηγίες σχετικά με την εμπορική επικοινωνία, περιλαμβανομένων της διαφημίσεως και του μάρκετινγκ.

- 23 Το άρθρο 5a, παράγραφος 4, του UWG, μολονότι δεν στηρίζεται στους κανόνες του δικαίου της Ένωσης αλλά στις διατάξεις με τις οποίες μεταφέρονται οι ενωσιακοί κανόνες στο εθνικό δίκαιο, δεν παύει να αποτελεί και το ίδιο διάταξη που μεταφέρει στο εθνικό δίκαιο εκείνη του άρθρου 7, παράγραφος 5, της οδηγίας 2005/29. Η εν λόγω διάταξη ορίζει ότι είναι κρίσιμες οι απαιτήσεις παροχής πληροφοριών που θεσπίζονται στο δίκαιο της Ένωσης. Επομένως, τυχόν ελλιπής μεταφορά στο γερμανικό δίκαιο διατάξεως οδηγίας υπό την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 5, της οδηγίας 2005/29 δεν εμποδίζει την εφαρμογή του άρθρου 5a, παράγραφος 4, του UWG (πρβλ. BGH, GRUR 2018, 438 σκέψη 28). Στο πλαίσιο αυτό, αντίθετα προς την εκτίμηση του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου, δεν έχει καμία σημασία εάν η εθνική διάταξη για τη μεταφορά ενωσιακού κανόνα στο εσωτερικό δίκαιο είναι σκοπίμως ελλιπής (πρβλ. BGH, GRUR 2018, 438 σκέψη 20) ή –όπως ενδέχεται να συμβαίνει στην υπό κρίση ένδικη διαφορά– εάν προβλέπει ρητώς μια παρέκκλιση από τις διατάξεις οδηγίας της Ένωσης. Σε αμφότερες τις περιπτώσεις, η διαφοροποίηση της εθνικής διάταξης ενσωμάτωσης από την οδηγία της Ένωσης είναι τόσο προφανής ώστε η σύμφωνη με την εν λόγω οδηγία ερμηνεία της να είναι αδύνατη. Τούτο δεν αλλάζει τίποτα ως προς τη σύγκρουση με τη νομοθετική επιταγή που περιέχεται στο άρθρο 5a, παράγραφος 4, του UWG, βάσει της οποίας οι απαιτήσεις παροχής πληροφοριών που καθορίζονται σε οδηγίες της Ένωσης πρέπει να θεωρούνται ουσιώδεις.
- 24 Το δικάζον τμήμα εκτιμά ότι οι απαιτήσεις παροχής πληροφοριών που προβλέπονται στο άρθρο 3, παράγραφοι 1 και 4, της οδηγίας 98/6 αποτελούν τέτοιες ουσιώδεις απαιτήσεις παροχής πληροφοριών δυνάμει του άρθρου 7, παράγραφος 5, της οδηγίας 2005/29 και, κατά συνέπεια, του άρθρου 5a, παράγραφος 4, του UWG. Το δικάζον τμήμα εκτιμά ότι ουσιώδεις απαιτήσεις παροχής πληροφοριών κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 5, της οδηγίας 2005/29, κατά συνέπεια, δε, βάσει και του άρθρου 5a, παράγραφος 4, του UWG, δεν περιέχονται μόνο στην παράγραφο 4, αλλά και, κατά κύριο λόγο, στην παράγραφο 1 του άρθρου 3 της οδηγίας. Κατά το άρθρο 7, παράγραφος 5, της οδηγίας 2005/29 (άρθρο 5a, παράγραφος 4, του UWG), θεωρούνται ουσιώδεις οι απαιτήσεις παροχής πληροφοριών που θεσπίζονται από το δίκαιο της Ένωσης σχετικά με την εμπορική επικοινωνία, συμπεριλαμβανομένης της διαφήμισης ή του μάρκετινγκ, με σχετική παραπομπή στον ενδεικτικό κατάλογο που περιλαμβάνεται στο παράρτημα II. Στον κατάλογο του παραρτήματος II, βέβαια, αναφέρεται μόνον η υποχρέωση αναγραφής της μοναδιαίας τιμής στις διαφημίσεις όπου αναγράφεται η τιμή πώλησης των προϊόντων (άρθρο 3, παράγραφος 4, της οδηγίας 98/6, άρθρο 2, παράγραφος 1, δεύτερη περίοδος, της PAngV) και όχι η –εν προκειμένω επίμαχη– υποχρέωση αναγραφής της τιμής πώλησης των προϊόντων που προσφέρονται (άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 98/6/EK, άρθρο 2, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, της PAngV). Ωστόσο, και η αμέσως ανωτέρω υποχρέωση συνιστά απαίτηση παροχής πληροφοριών που

θεσπίζεται από το δίκαιο της Ένωσης σχετικά με την εμπορική επικοινωνία. Δεδομένου, μάλιστα, ότι ο κατάλογος του παραρτήματος II είναι ενδεικτικός, το γεγονός ότι η ανωτέρω υποχρέωση δεν αναγράφεται ρητά σε αυτόν δεν εμποδίζει τον χαρακτηρισμό της ως ουσιώδους (πρβλ. BGH, απόφαση της 28ης Μαρτίου–αριθμός υπόθεσης 85/18, GRUR 2019, 641 σκέψη 32).

- 25 Η απαγόρευση που προκύπτει από τη διάταξη του άρθρου 7, παράγραφοι 1 και 5, σε συνδυασμό με τον κατάλογο του παραρτήματος II της οδηγίας 2005/29 (άρθρο 5a, παράγραφος 4, του UWG), βάσει της οποίας απαγορεύεται η μη αναγραφή της τιμής πώλησης προϊόντος, δεν αναιρείται από την υποχρέωση που προβλέπεται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 98/6 (άρθρο 2, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, της PAngV), η οποία επιτάσσει την αναγραφή της τιμής πώλησης προϊόντος, διότι στο ζήτημα αυτό δεν υπάρχει σύγκρουση μεταξύ των δύο διατάξεων. Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, βέβαια, έχει αποφανθεί ότι το ζήτημα της αναγραφόμενης σε διαφήμιση τιμής πώλησης, όπως είναι αυτή της κύριας δίκης, διέπεται από την οδηγία 98/6 και ότι η οδηγία 2005/29 δεν τυγχάνει εφαρμογής ως προς το εν λόγω ζήτημα βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 4, της οδηγίας 2005/29 (πρβλ. απόφαση C-476/14, EU:C:2016:527, σκέψεις 44 επ.). Εντούτοις, το δικάζον τμήμα αντιλαμβάνεται τα προαναφερθέντα υπό την έννοια ότι αφορούν αποκλειστικά τη σύγκρουση διατάξεων περί της οποίας επρόκειτο στην τότε ενώπιον του Δικαστηρίου εκκρεμή υπόθεση, ήτοι μεταξύ του άρθρου 3, παράγραφοι 1 και 4, της οδηγίας 98/6 και του άρθρου 7, παράγραφος 4, στοιχείο γ', της οδηγίας 2005/29, εκτιμά δε ότι δεν αποκλείεται η εφαρμογή της οδηγίας 2005/29 όταν δεν υπάρχει σύγκρουση με ρύθμιση της οδηγίας 98/6. Ο έλεγχος για τη διαπίστωση τυχόν σύγκρουσης υπό την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 4, της οδηγίας 2005/29/EK πρέπει να γίνεται σε σχέση με συγκεκριμένες διατάξεις (πρβλ. απόφαση C-632/16, EU:C:2018:599, σκέψεις 32 έως 41· απόφαση C-363/19, EU:C:2020:693, σκέψεις 55 έως 62).
- 26 Στο μέτρο που η οδηγία 2005/29, με το άρθρο της 7, παράγραφος 5, ενσωματώνει τις διατάξεις της οδηγίας 98/6, δεν υπάρχει σύγκρουση νόμων. Ως προς το ζήτημα αυτό, οι δύο οδηγίες μάλλον αλληλοσυμπληρώνονται (επί της αντίστοιχης σχέσης μεταξύ της οδηγίας 2005/29 με την οδηγία 2001/83, πρβλ. απόφαση C-544/13 και C-545/13, EU:C:2015:481, σκέψη 78). Τούτο προκύπτει επίσης από το γεγονός ότι η παραπομπή του άρθρου 7, παράγραφοι 1 και 5, σε συνδυασμό με τον κατάλογο του παραρτήματος II της οδηγίας 2005/29, στη διάταξη του άρθρου 3, παράγραφος 4, της οδηγίας 98/6 δεν θα είχε πεδίο εφαρμογής εάν εκ των προτέρων αποκλειόταν η εφαρμογή της οδηγίας 2005/29 ως προς τα ζητήματα που ρυθμίζονται στο άρθρο 3, παράγραφος 4, της οδηγίας 98/6. Από την απόφαση του δικάζοντος τμήματος στην υπόθεση «έκθεση ακουστικών βοηθημάτων» (απόφαση της 10ης Νοεμβρίου 2016–υπόθεση 29/15), δεν προκύπτει το αντίθετο. Επί της ανωτέρω υπόθεσης, το δικάζον τμήμα έκρινε ότι η προβληθείσα αξίωση για παράλειψη δεν στηρίζεται ούτε σε παράβαση του άρθρου 1, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, περίπτωση 1, της PAngV και του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 98/6 (BGH, GRUR 2017, 286 σκέψεις 7 έως 12), ούτε σε παράλειψη ουσιώδους πληροφορίας κατά την έννοια του άρθρου 5a, παράγραφος 2, του UWG και του άρθρου 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2005/29 (BGH, GRUR 2017,

286, σκέψη 15). Στήριξε δε τη δεύτερη διαπίστωση, μέσω παραπομπής στην απόφαση C-476/14 (EU:C:2016:527, σκέψεις 44 επ.), στο γεγονός ότι, βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 4, της οδηγίας 2005/29, οι κανόνες της οδηγίας 98/6 υπερισχύουν έναντι εκείνων της οδηγίας 2005/29. Σύμφωνα με το σκεπτικό αυτό, το προβάδισμα των κανόνων της οδηγίας 98/6 αντιτίθεται σε αξίωση για παράλειψη λόγω παράβασης της διατάξεως του άρθρου 5a, παράγραφος 3, σημείο 3, του UWG, η οποία μεταφέρει στο εθνικό δίκαιο τη διάταξη του άρθρου 7, παράγραφος 4, στοιχείο γ', της οδηγίας 2005/29. Εφόσον δεν υπήρχε παράβαση των διατάξεων της οδηγίας 98/6, δεν ήταν δυνατό να υφίσταται αξίωση για παράλειψη λόγω παράβασης της διάταξης του άρθρου 5a, παράγραφος 4, του UWG, η οποία μεταφέρει στο εθνικό δίκαιο τη διάταξη του άρθρου 7, παράγραφος 5, της οδηγίας 2005/29.